

Makten og æren – og tidenes første norske profflag på skøyter?

Av Odd Gunnar Skagestad | 2010-02-17

Verdens beste skøyteløper gjennom hele den første tredjedelen av forrige århundre het Oscar Mathisen. Hans navn rager blant de fremste av våre norske nasjonalhelter. Ettetiden har da også – rimelig nok – hedret Oscar Mathisen med et passende monument i form av en statue i bronse. Verket er signert billedhuggeren Arne Durban og ble i 1959 strategisk plassert mellom Kirkeveien og Frogner Stadion. Der står Oscar med drivende skjær og minner oss om en epoke i vår historie da Norge etablerte seg som selve vinteridrettsnasjonen – en status som vi senere (om enn med vekslende hell eller dyktighet) har bestrebet oss på å beholde. Og dét føles både godt og riktig, takk som spør.

Men alt har ikke alltid vært rene idyllen. Blant de skrømt som opp gjennom tidene har hjemmsøkt og forsuret det norske vinteridrettseventyret, er proffspøkelset. Oscar Mathisen fikk merke det selv, i levende live: For å klare seg økonomisk, måtte han pantsette premier. Da pantelåneren averterte premiene til salgs, ble Oscar Mathisen diskvalifisert for profesjonisme, og måtte tilbringe 1911-sesongen i karantene. I 1916 ble han profesjonist i USA, og vant i 1920 det profesjonelle verdensmesterskapet i Kristiania ved å slå amerikaneren Bobby McLean.

Men å delta i amatørernes konkurranser hadde han måttet si definitivt farvel til. Fra syndefallet førte ingen vei tilbake. I de olympiske idretter, hvor også skøytesporten hørte hjemme fra og med Chamonix 1924, rådet dogmet om det rene amatørskap. Slik skulle det forbli så lenge Den Internasjonale Olympiske Komité (CIOs) mektige president Avery Brundage var i live (døde i 1975), - og faktisk vel så det. Siden dengang er dogmet gradvis myknet til og nesten smeltet bort. Ingen legger lenger skjul på at idretten (de store verdensidretter såvel som skøyteidretten) er blitt gjennomkommersialisert. Men kommersialiseringen er det idrettens egne organer – CIO og de internasjonale og nasjonale særforbund – som selv har hånd om og monopoliserer. Her levnes lite plass til konkurrerende aktører og operatører. Ikke minst er dette tilfellet i vår hjemlige norske andedam.

En skøytetrener kommer på banen – Peter Muellers proff-utspill

I et intervju med Aftenposten på tampen av fjoråret (papirutgaven 28. desember 2009) fortalte skøytetreneren Peter Mueller om sine planer om å starte noe som ble omtalt som "tidenes første norske profflag på skøyter". Ekspertene som avisen senere snakket med (sistesideoppslaget 29. desember) levnet ikke planene store sjanser.

Det er ikke vanskelig å dele deres skepsis. Saken har samtidig sider som inviterer til enkelte nærmere refleksjoner, også fra et skøyteinteressert publikum utenfor ekspertenes rekke.

Det var i utgangspunktet uklart hva slags prosjekt Mueller hadde i tankene. Så han f.eks. for seg en rent norsk organisasjon – en klubb som skal være mer eller mindre frittstående i forhold til Norges Skøyteforbund (NSF) – men samtidig ha mulighet til å delta i regulære internasjonale mesterskap, i konkurranse med løpere som representerer

Skøyteforbundet? Det kan med rette stilles spørsmål ved realismen i noe slikt. Men nei, selv om Mueller i intervjuet med Aftenposten var sparsom med nærmere detaljer, gav han et hint om visjoner av enda mer grensesprengende art: "Jeg vet også at det er store internasjonale skøytenavn som er interessert i et slikt prosjekt, vi snakker om toppnavn".

At tanken nettopp er å danne en internasjonal proffliga, fremgikk av en artikkel ("Hemmelig proffmøte") i Dagbladet 15. januar. Her fortelles det om et "hemmelig" møte som dagen før hadde funnet sted, med deltagelse av Peter Mueller, "storsponsor" Rolf Hauge, samt internasjonale eksperter på kontrakter, avtaler og sammensetning av store sponsorpakker. Ifølge Dagbladet bekrefter dette at planene om et privat profflag rundt Håvard Bøkkø ikke bare er løst prat og tomme trusler – men helt reelle tanker og ideer som allerede er satt ut i livet. Etter hva avisen erfarer, skal Hauge ha stilt seg positiv til å gå inn med midler i "et internasjonalt toppet lag" med Bøkkø-søsknene, andre norske utøvere og flere toppløpere fra blant annet USA, Nederland – og trolig Russland.

Skøytesporten – et norsk nasjonalt ikon

Det begynner å bli noen år siden norske løpere nærmest rutinemessig inntok seierspallene ved internasjonale skøytemesterskap. Men fortsatt har skøyteidretten nærmest ikonisk status blant et bredt – om enn muligens noe aldrende – segment av landets befolkning. Ved Frogner Stadion ruver – som foran bemerket - statuen av Oscar Mathisen. Billedhuggerne Nils Aas og Per Ung har forsynt henholdsvis Oslo (Bislett Stadion) og Trondheim med gromme bronse-statuer av Hjalmar ("Hjallis") Andersen. Navn som Ivar Ballangrud, Knut ("Kupper'n") Johannesen, "De Fire S'ene" (Sten Stensen, Amund Sjøbrend, Jan Egil Storholt og Kay Stenshemmet) og ikke å forglemme Johann Olav Koss hører alle hjemme i vår almindelse. Flere av disse, og andre med, er avbildet på norske frimerker – nasjonens fremste internasjonale vitsett kort. Minnene om Bislett Stadion med Store Stå og to indre og vekk med 'n, æresrunder med laurbærkranser og norske flagg, spenningen og den intellektuelle fascinasjon ved rundetider, poengtabeller, rekordstatistikker og "Adelskalenderen" utgjør samlet en distinkt del av vår kulturarv. Med sine islett av nostalgisk mimring, heltedyrkelse og nasjonal identifisering er skøytesporten en idrett som i særlig grad appellerer til følelser. Derfor er det også at planene om et norsk profflag på skøyter uvegerlig bringer frem assosiasjoner til det spektakulære men kortlivede proffeventyret som preget skøyteverdenen – og ikke minst vårt hjemlige norske skøytemiljø – på 1970-tallet.

Forrige runde: ISSL og WISO i 1973-74

Sommeren 1972 ble planene lagt for at det skulle dannes en profesjonell skøyteliga kalt International Speed Skating League (ISSL), i konkurranse med det internasjonale skøyteforbundet ISU. Bak initiativet, som ble presentert på en pressekonferanse i Stockholm 4. august 1972, stod den tidligere svenske VM- og OL-mesteren Jonny Nilsson sammen med et par optimistiske amerikanske investorer, – William Moore og Ned Neeley. Pådrivere i Norge var skøyteløperen (Norgesmester i 1966 og 1967) Svein-Erik Stiansen og tynsetingen Sindre Hektoen. Sportslig ble proffligaen en umiddelbar suksess: Så å si hele den etablerte verdenseliten forlot ISU til fordel for ISSL. I 1973 ble proffenes første europamesterskap og verdensmesterskap (allround såvel som sprint) arrangert henholdsvis i Skien og Göteborg, med deltagelse av de beste løperne fra Norge, Nederland, Sverige, Finland, Vest-Tyskland og USA. Begge allround-mesterskapene ble vunnet av nederlander Ard Schenk, som gjennom en årrekke hadde vært verdens suverent beste skøyteløper. Blant de øvrige toppløperne som først hadde gått over til ISSL, fikk svensken Göran Claeson kalde føtter, og gikk tilbake til ISU. Et smart trekk: I den øvrige verdenselitens fravær ble konkurransen her vesentlig svakere enn normalt, og Claeson gikk dermed til topps i begge allround-mesterskapene - VM såvel som EM – som ISU arrangerte dette året.

ISSL hadde tilsynelatende fått en brukbar start, men viste seg å bli et økonomisk

tapsforetak. Etter 1972-73-sesongen ble ligaen avviklet og reorganisert under benevnelsen World International Speedskating Organization (WISO), med nye investorer (nederlanderne Fritz Bergmann og Jan Klok) og friske penger. WISO rakk imidlertid kun å arrangere profesjonistenes EM i 1974. Dette ble vunnet av den norske veteranen Bjørn Tveter, som gjennom hele 1973-74 -sesongen hadde fremstått som verdens beste allrounder. Proffligaens sportslige resultater lå fortsatt på et høyere nivå enn i ISUs egne EM og VM (som ble vunnet av henholdsvis Göran Claeson og den nye norske stjernen Sten Stensen). Det hjalp likevel ikke – publikumsoppslutningen uteble, og WISO ble nedlagt. Dermed var proffeventyret over, noe som samtidig medførte et generasjonsskifte (som riktignok uansett snart ville ha kommet) i norsk og internasjonal skøytesport.

Rent umiddelbart var det økonomien som tok knekken på ISSL/WISO, men de underliggende årsaker omfattet fremfor alt en beinhard maktkamp hvor Norges Skøyteforbund – under kompromissløs ledelse av Willy Reising og Hroar Elvenes - kjempet med de ressurser og maktmidler man rådet over for å bevare organisasjonens monopolstilling i Norge, samtidig som man også frontet ISUs interesser. Fra NSF's side var dette en genuin holdnings- og verdikamp, hvor det som man oppfattet som idrettens verdigrunnlag stod på spill. Proffligaen ble utvilsomt oppfattet ikke bare som en brysom konkurrent, men som en eksistensiell trusel. Striden må likevel i etterhånd kunne karakteriseres som "rått parti", hvor utfordreren var dømt til å tape. I kampen om opinionen hadde Skøyteforbundet fordelene av sin veletablerte posisjon i media og i folks bevissthet, hvor forbundet fremfor alt representerte den nasjonale (til forskjell fra den kommersielle) dimensjon og kunne spille på de nasjonale strenger. I tillegg ble håndfaste kampmidler som boikott og eksklusjon tatt i bruk. De klubbene som påtok seg å arrangere mesterskap for profesjonelle, ble ekskludert fra NSF – noe som særlig rammet skøytegruppen i Skiensklubben Herkules. Skøytebaner hvis eiere lot seg friste til å leie ut sine arenaer til ISSL/WISO, ble gjenstand for boikott/svartelisting. Dette sved på pungen, og de fleste krøp raskt til korset. Siste unntak var Sindre Hektoens eget utmerkede om enn noe avsidesliggende stadionanlegg Savalen, som ble den eneste tilgjengelige opsjon for avholdelsen av proff-EM i 1974. Deretter stod NSF igjen på valplassen som den suverene seierherre – på knockout såvel som på poeng.

Tilbake til fremtiden?

I forannevnte intervju med Mueller stilte Aftenposten spørsmålet: "Men hvis skøyteforbundet forsøker å stoppe deg?", hvortil Mueller svarer: "Er det de som eier skøytebanene rundt i verden? Jeg tror ikke det. I Vikingskipet er jeg velkommen, det vet jeg".

Men som NSF viste i 1973-74, behøver man ikke eie skøytebanene for å diktere sine betingelser – en trusel om boikott kan også være effektiv.

Forfatteren Victor Hugo er blant annet kjent for å ha formulert utsagnet "Ingen ting er mektigere enn en idé hvis tid er kommet". ISSL fremstod i sin tid som et initiativ basert på en dristig og nyskapende idé - og dermed også som et attraktivt alternativ til skøytesportens etablerte organisasjons- og maktstrukturer. Erfaringene skulle imidlertid vise at prosjektet ikke var bærekraftig, gitt de forutsetninger som dengang rådet. I 1973-74 var tiden åpenbart ikke kommet.

Er så tiden nå, i 2010 – eller formodentlig heller med sikte på 2011-sesongen – moden for virkeliggjøre et slikt konsept som Peter Mueller antyder?

Om det kostet flekk å starte og drive en skøyteproffliga i 1973, vil det bestemt ikke være billigere idag. Det betyr at man vil være avhengig av å skaffe investorer med masse penger, risikovillige folk med evne og vilje til å sette over styr store summer. I artikkelen i Dagbladet anslås det at et konkurransedyktig privatlag trolig vil kreve et budsjett på

minst 7-8 millioner kroner i året. Selv om et slikt anslag lyder vel optimistisk (dvs. i laveste laget), burde det være langt fra uoverkommelig – forutsatt at forventningene om en brukbar avkastning kunne godtgjøres på noenlunde overbevisende vis. Og akkurat dét synes lite realistisk. Snarere ville et slikt foretagende ble et ensidig og permanent pengesluk.

Rike onkler av Roman Abramovitsj's kaliber og med hjerte for skøytesporten vokser ikke på trær. Når Mueller selv i intervju med TV2 den 31. januar 2010 uttaler at "it'll only take one crazy Norwegian sponsor", lyder det som en litt for eplekjekk bagatellisering av finansieringsspørsmålet. Men om nå den biten likevel skulle kunne ordnes, er det da likevel noen grunn til å tro at det vil være lettere nå enn dengang for outsiders å utfordre skøytesportens etablerte organer og makthavere – NSF og ISU og deres styring med hvordan idretten skal organiseres og drives? Tanken har – mildt sagt – formodningen mot seg.

I tillegg kommer det forhold at situasjonen idag i visse andre henseender er radikalt forskjellig fra hva den var for 36-37 år siden. Det gamle (og temmelig hyklerske) skillet mellom amatører og profesjonister - som allerede dengang var i ferd med å bli utvannet - er nå i realiteten en saga blott. Den profesjonaliseringen som ISSL/WISO fremstod som fanebærere for, er i mellomtiden langt på vei blitt virkeliggjort innenfor idrettens etablerte organisatoriske rammer – nasjonalt såvel som internasjonalt. For utøverne er gode sponsoravtaler en forutsetning for å drive idrett på høyt nivå. Spørsmålet er om en eventuell proffliga vil kunne tilby sine løpere finansielle insentiver som ikke et nasjonalt skøyteforbund (in casu NSF) vil kunne matche? Kan hende – vel å merke på kort sikt. I et mer langsiktig perspektiv er det imidlertid vanskelig å se hvordan et ad hoc-preget konsortium vil kunne utmanøvrere en etablert organisasjon med de ressurser – herunder slik "sosial kapital", nasjonal status, avtalemessig fundament og uformelle nettverk – som denne vil kunne spille på.

"Tidenes første norske profflag på skøyter" lyder friskt, ambisiøst og visjonært – men kan hende en smule historieløst. Uttrykt med all respekt og velvilje: Hva slags prosjekt Mueller og hans optimistiske medspillere vil kunne få satt i gang, og om det er noe mer enn en flyveidé eller en "non-starter", gjenstår å se.

